सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलाश

माननीय न्यायाधीश श्री रामकुमार प्रसाद शाह

माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लाल

आदेश

२०६९-WO-०४६६

विषय :-परमादेश ।

काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला, खरेलथोक गा.वि.स. वडा नं. ४ खरेलथोक बस्ने अधिवक्ता अच्युत प्रसाद खरेल ....१ रिट निवेदक

विरुद्ध

न्याय परिषद्, न्याय परिषद्को कार्यालय, रामशाहपथ, काठमाडौं ....१ विपक्षी

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा १०७(२) बमोजिम यस अदालतमा दायर हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको तथ्य र ठहर यस प्रकार छ ।

स्वतन्त्र, निष्पक्ष र सक्षम न्यायपालिका प्रजातान्त्रिक राज्य व्यवस्थाको मेरुदण्ड हो । नागरिकहरुको मौलिक हक लगायत संवैधानिक र कानूनी हकको संरक्षकको रुपमा न्यायापालिका नै रहेको हुन्छ । प्रजातान्त्रिक शासन प्रणाली भएका मुलुकमा अदालतबाट नै न्याय सम्पादन हुने गर्दछ । त्यसैले न्याय सम्पादन गर्ने अदालतका न्यायाधीशहरु स्वतन्त्र, सक्षम, योग्य र निष्पक्ष हुनु पर्दछ । नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १५५ को उपधारा १ मा संसदीय सुनुवाइ सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । उक्त धारा १५५(१) मा यस संविधान बमोजिम संवैधानिक परिषद्को सिफारिशमा नियुक्त हुने संवैधानिक पद तथा

सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीश र राजदूतको पदमा नियुक्ति पूर्व निजहरुको कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम संसदीय सुनुवाई हुनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।

संसदीय सुनुवाइकै सम्बन्धमा संविधान सभा (व्यवस्थापिका-संसदको कार्य संचालन) नियमावली, २०६५ को नियम ११८ मा संसदीय सुनुवाई विशेष समितिको व्यवस्था गरिएको छ भने नियम ११९ मा सुनुवाई सम्बन्धी कार्यविधिको व्यवस्था गरिएको छ । नियम ११९ को संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी कार्यविधिको व्यवस्थामा पनि एकचोटी संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी प्रकृया पूरा गरी सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्ति पाएकालाई सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीशमा स्थायी गर्दा वा अस्थायी पदमै कामकाज गर्ने गरी म्याद थप गर्दा संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी प्रकृयालाई दोहोऱ्याउनु पर्ने भन्ने व्यवस्था रहेको छैन ।

उक्त संवैधानिक एवं कानूनी प्रावधानअनुरुप न्याय परिषद्ले एकचोटी संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी प्रकृया पूरा गरी सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्ति भई कार्यरत रहेका न्यायाधीशलाई स्थायी गर्दा वा अस्थायी पदमै कामकाज गर्ने गरी म्याद थप गर्दा समेत संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी प्रकृयाको लागि पुनः सिफारिश गर्ने गरी आएको छ । जुन कार्य त्रुटिपूर्ण छ । धारा १५५(१) मा सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीशको नियुक्ति संसदीय सुनुवाई पछि मात्र गर्नुपर्छ भन्ने उल्लेख भए तापनि एकचोटी संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी प्रकृया पूरा गरी सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्त भई कार्यरत रहेका न्यायाधीशलाई स्थायी गर्दा वा अस्थायी पदमै रहने गरी पदावधि थप गर्दा संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी प्रकृयालाई दोहोऱ्याउनु पर्छ भन्ने उल्लेख छैन । व्यवस्थापिका संसद नरहेको बर्तमान अवस्थामा सर्वोच्च अदालतको अस्थायी वा स्थायी न्यायाधीशको पदमा नियुक्तिका लागि सिफारिश हुने न्यायाधीशहरुको संसदीय सुनुवाई सम्भव नहुने भएको र सुनुवाई बिना न्यायाधीशमा नियुक्त हुन नसक्दा सर्वोच्च अदालतमा कार्यरत अधिकांश अस्थायी न्यायाधीशको पद रिक्त हुन गै न्याय सम्पादनको कार्यमा बाधा पुग्न जाने भई प्रस्तुत विषयमा सार्वजनिक सरोकारको बिषय समावेश भएकोले एकचोटी संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी

संवैधानिक प्रकृया पूरा गरी सर्वोच्च अदालतमा कार्यरत रहेका अस्थायी न्यायाधीशहरुले न्याय सम्पादन गर्न सक्ने हुँदा संसदीय सुनुवाई बिना नै अविलम्ब ती न्यायाधीशहरुलाई स्थायी गर्नु वा अस्थायी पदमै रहेर कामकाज गर्ने गरी म्याद थप गर्नु आवश्यक छ ।

तसर्थ नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १५५ को उपधारा १ मा सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीशको नियुक्ति संसदीय सुनुवाई पछि मात्र गर्नु पर्छ भन्ने उल्लेख भए तापनि एकचोटी संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी प्रकृया पूरा गरी सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्त भई सेवामा बहाल रहेका न्यायाधीशलाई स्थायी गर्दा वा अस्थायी पदमै रहेर कामकाज गर्ने गरी म्याद थप गर्दा संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी प्रकृयालाई दोहोऱ्याउनु पर्छ भन्ने उल्लेख नभएकोले एकचोटी संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी प्रकृया पूरा गरी सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्त भई सेवामा बहाल रहेका न्यायाधीशलाई संसदीय सुनुवाई बिना नै अविलम्ब स्थायी गर्नु वा अस्थायी पदमै रही कामकाज गर्ने गरी पदावधि थप गर्नु भनी नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) बमोजिम परमादेश लगायत जो चाहिने आज्ञा आदेश जारी गरिपाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन ।

यसमा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी नहुनु पर्ने कारण भए कारण एवं आधारहरु समेत स्पष्ट गरी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत मिति २०६९/८/५ गतेभन्दा अघि पुग्ने गरी विरुद्ध खण्डमा उल्लिखित न्याय परिषद्, न्याय परिषद्को कार्यालयबाट लिखित जवाफ मगाई निवेदनको विषयवस्तुबाट प्रस्तुत विषयमा यथाशीघ्र निर्णय दिनु पर्ने देखिएको र संवैधानिक व्यवस्थाको व्याख्या समेतसँग सम्बन्धित रहेको देखिएकोले अग्राधिकार प्रदान गरी सुनुवाईको लागि मिति २०६९/८/६ को पेशी तारेख तोकी निवेदन मागको विषयवस्तु न्यायपालिका समेतसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने देखिएकोले केन्द्रीय बार एशोसिएसन एवं सर्वोच्च अदालत बार एशोसिएसनबाट तीन तीन जना संवैधानिक कानूनमा दक्षताप्राप्त कानून व्यवसायीहरुलाई इजलासलाई न्याय सम्पादन गर्न सहयोग पुग्ने दृष्टिले (Amicus Curiae) सहयोगीको रुपमा उपस्थित गराई दिन हुन सम्बन्धित बार

एशोसिएसन कार्यालयहरुलाई समेत जानकारी गराई नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्ने यस अदालत एक न्यायाधीशको इजलासको आदेश ।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ११३ बमोजिम सर्वोच्च अदालतको स्थायी न्यायाधीश वा अस्थायी न्यायाधीश पदमा नियुक्ति गर्नु पूर्व धारा १५५ बमोजिम संसदीय सुनुवाई गर्न पठाई संसदीय सुनुवाई भई आएपश्चात् न्यायाधीश नियुक्ति गर्न सम्माननीय प्रधान न्यायाधीशज्यूसमक्ष सिफारिश गर्ने गरिएको, सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीश नियुक्त गर्दा निश्चित अवधि (प्रायः २ बर्ष) तोकी नियुक्ति गर्नु पूर्व संसदीय सुनुवाईको लागि पनि सोही अवधिको लागि भनी पठाउने गरिएको र सो अवधिको लागि संसदीय सुनुवाई भै अनुमोदन हुने गरेको छ । साविकमा सर्वोच्च अदालतको स्थायी न्यायाधीश र अस्थायी न्यायाधीश नियुक्ति गर्दा एकपटक संसदीय सुनुवाई गरिसकेको अस्थायी न्यायाधीशबाट सो अवधि व्यतित भै निजलाई स्थायी गर्दा वा अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्ति गर्नु पूर्व संविधानको धारा १५५ बमोजिम संसदीय सुनुवाईको लागि पठाउने र सो भै आएपछि सर्वोच्च अदालतको स्थायी वा अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्त गर्ने कार्य गरिँदै आइएको छ । यसका साथै यस्तै बिषयवस्तु समावेश भएको अधिवक्ता सुबोधमान नापित विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार समेत भएको उत्प्रेषणयुक्त परमादेश (२०६४-WO-००२९) को रिट निवेदनमा संसदीय सुनुवाईका सम्बन्धमा ब्याख्या भइसकेको र व्यवस्थापिका एवं कार्यकारिणीलाई समेत विपक्षी बनाउनु पर्नेमा सो समेत नगरेकोले रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने न्याय परिषद्को लिखित जवाफ ।

नियम बमोजिम दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ पेश भएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदक एवं निजको तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता बालकृष्ण न्यौपानेले नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १५५(१) मा सर्वोच्च अदालतको स्थायी वा अस्थायी न्यायाधीशको नियुक्ति संसदीय सुनुवाइ पछिमात्र गर्नुपर्छ भन्ने उल्लेख भए तापनि एकचोटी संसदीय सुनुवाइको प्रकृया पूरा गरी सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्त भै

सेवामा बहाल रहेका न्यायाधीशलाई स्थायी गर्दा वा अस्थायी पदमै रहेर कामकाज गर्ने गरी नियुक्त गर्दा पुनः संसदीय सुनुवाइ गर्नुपर्छ भन्ने संविधानमा स्पष्ट उल्लेख छैन । यसका साथै संसदीय सुनुवाइ गर्न हाल व्यवस्थापिका संसद नरहेको र संसदीय सुनुवाइ पछि मात्र सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश पदमा नियुक्ति गर्दा हाल अस्थायी रुपमा कार्यरत न्यायाधीशहरुको पदावधि समाप्त भइ न्याय सम्पादनमा असर पुग्न जानुको साथै न्याय प्राप्त गर्ने आम नागरिकको हकमा आघात पुग्न जाने भएकोले आवश्यकताको सिद्धान्त अनुसार संसदीय सुनुवाइ बिना नै हाल सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश पदमा अस्थायी रुपमा कार्यरत न्यायाधीशहरुलाई अविलम्ब स्थायी गर्नु वा अस्थायी न्यायाधीशमा पुनः नियुक्त गरिपाउन परमादेशको आदेश जारी गरिपाऊँ भनी बहस गर्नुभयो ।

विपक्षी न्याय परिषद् कार्यालयको तर्फबाट विद्वान नायब महान्यायाधिवक्ता पुष्पराज कोइराला एवं विद्वान सहन्यायाधिवक्ताद्वय युवराज सुवेदी र किरण पौडेलले रिट निवेदकले उठाएको विषयवस्तु निवेदक सुबोधमान नापित भएको रिट निवेदनमा विशेष इजलासबाट समाधान भइसकेको हुनाले सोही विषयमा संयुक्त इजलासले Over Rule (विस्थापित) गर्न सक्दैन । रिट निवेदनको क्षेत्र साँघुरो भएकोले यसलाई PIL को रोहबाट हेर्न मिल्दैन । न्याय परिषद् न्यायाधीश नियुक्तिका लागि सिफारिश मात्र गर्ने निकाय भएको, संसदीय सुनुवाइ गर्ने र नियुक्ति गर्ने निकाय छुट्टाछुट्टै भएकोले ती निकायलाई विपक्षी नबनाई रिट दायर भएको छ । परिषद्को के कुन कारवाहीबाट निवेदकको कुन हक हनन् हुन गएको हो सो स्पष्ट छैन । एकपटक न्यायाधीशको पदमा अस्थायी नियुक्त भैसकेपछि त्यही व्यक्ति सदाको लागि सो पदमा बस्न पाउनु पर्छ भन्ने संविधानको मनसाय होइन । हाल सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीश पदमा कार्यरत न्यायाधीशहरुको पद समाप्त भै नसकेको, न्याय परिषद्ले नियुक्तिका लागि सिफारिश गर्न सक्ने अवस्था बाँकी नै रहेको र तत्सम्बन्धमा कुनै निर्णय भैसकेको अवस्था नरहेकोले अपरिपक्व अवस्थामा आएको रिट निवेदन खारेज गरिपाऊँ भनी बहस गर्नुभयो ।

अदालतका सहयोगीको रुपमा नेपाल बार एशोसिएसनको तर्फबाट आफ्नो धारणा राख्नु हुने विद्वान बरिष्ठ अधिवक्ता एवं अधिवक्ताहरु :-

बरिष्ठ अधिवक्ता विपुलेन्द्र चक्रवर्ती :-

अदालतका आदेश वा फैसलाबाट सबभन्दा पहिला अदालत आफै बाँधिनु पर्दछ । रिट निवेदकले प्रस्तुत रिटमा उठाएको विषयवस्तु रिट निवेदक सुबोधमान नापित भएको रिटमा विशेष इजलासबाट समाधान भैसकेकोले सो आदेश विपरीत जान मिल्दैन । के कस्ता व्यक्तिलाई सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश पदमा नियुक्तिका लागि सिफारिश गर्ने भनी सम्बन्धित व्यक्तिको योग्यता, सक्षमता र उपयुक्तता हेरी न्याय परिषद्ले मूल्यांकन गर्ने भएकोले मूल्यांकनकर्तालाई नै नियमित गर्ने गरी अदालतबाट आदेश प्रदान गर्न मिल्दैन । संसदीय सुनुवाइको व्यवस्था संवैधानिक व्यवस्था भएकोले त्यसको पालना हुनुपर्दछ । त्यसमा कुनै अड्चन आएमा संविधान र कानूनको दायराभित्रै रही समाधान खोजिनु पर्दछ । यसका साथै प्रस्तुत रिटमा मन्त्रिपरिषद्, संसद सचिवालय र नियुक्ति गर्ने पदाधिकारी समेत सरोकारवाला भएकोले प्रस्तुत रिटमा उठाइएको विषयवस्तु निरोपण गर्न ती निकाय समेतको धारणा बुझ्नु जरुरी भएकोले उक्त निकायहरुलाई विपक्षी नबनाई दायर भएको रिट निवेदन ग्राह्य हुन सक्दैन ।

बरिष्ठ अधिवक्ता राधेश्याम अधिकारी :-

न्याय सम्पादनको काम के कति न्यायाधीशद्वारा हुन सक्छ, अदालतको कार्यबोझ समेतलाई हेरी न्यायाधीशको नियुक्ति आवश्यक छ छैन भन्ने कुरा न्याय परिषद्को सरोकारको कुरा हो । व्यवस्थापिका संसद विद्यमान छ वा छैन भन्ने कुरा न्याय परिषद्को सरोकारको विषय नभएकोले आवश्यक देखेमा न्याय परिषद्ले सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश पदमा स्थायी वा अस्थायी नियुक्तिका लागि सिफारिश गर्न कुनै बाधा नभएको, सिफारिश गरिएका व्यक्तिको २५ दिनभित्र सुनुवाई गरी अनुमोदन भई नआएमा नियुक्तिका लागि सिफारिश गर्न सकिने हुन्छ । तर संसद विद्यमान छैन भन्ने कुरा राजपत्र समेतबाट जानकारी भएको

अवस्थामा कारणसहित उपयुक्त देखेका व्यक्तिलाई सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश पदमा नियुक्तिको लागि सिफारिश गर्न संविधान र कानूनले बाधा पुग्दैन ।

अधिवक्ता रमनकुमार श्रेष्ठ :-

न्यायाधीशलाई आम नागरिकप्रति जवाफदेही बनाउन नै सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश पदमा नियुक्ति पूर्व संसदीय सुनुवाई सम्बन्धी संवैधानिक प्रावधान रहेको हो । निश्चित अवधिको लागि नियुक्त हुन मन्जुर भै सोअनुसार सर्वोच्च अदालतका अस्थायी न्यायाधीशहरुले आफ्नो पदभार सम्हालेकोले नियुक्ति पत्रमा तोकिएको अवधि व्यतित भएपछि पदावधिलाई निरन्तरता दिइनुपर्छ भन्नलाई सिद्धान्ततः नमिल्ने भएकोले रिट निवेदन खारेजभागी छ । न्यायाधीश नियुक्तिको बिषय कार्यकारिणी अधिकार अन्तर्गत पर्ने भएको र के कस्ता व्यक्तिलाई न्यायाधीश नियुक्तिको लागि सिफारिश गर्ने भन्ने कार्यकारिणीको नीतिगत बिषय भएकोले त्यसमाथि अदालतले हस्तक्षेप गर्न मिल्दैन। कानूनका शब्द स्पष्ट छन् भने जस्ताको त्यस्तै व्याख्या गरिनु पर्छ । संविधानमा नै सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश पदमा नियुक्ति पूर्व संसदीय सुनुवाइ हुनेछ भन्ने स्पष्ट व्यवस्था भएकोले संविधान विपरीत हुने गरी व्याख्या गर्न मिल्दैन । एउटा निश्चित अवधिको लागि उपयुक्त देखिएको व्यक्ति समयकाल क्रममा अनुपयुक्त समेत हुन सक्ने भएकोले नै न्यायाधीशको नियुक्ति पूर्व संसदीय सुनुवाईको व्यवस्था राखिएकोले त्यसको पालना हुनुपर्दछ ।

अदालतका सहयोगीको रुपमा सर्वोच्च अदालत, बार एशोसिएसनको तर्फबाट आफ्नो धारणा राख्नुहुने विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता एवं अधिवक्ताहरु :-

बरिष्ठ अधिवक्ता यज्ञमूर्ति बन्जाडे :-

बर्तमान संविधानले सर्वोच्च अदालतमा स्थायी र अस्थायी न्यायाधीशको पदावधि किट्ने बाहेक न्याय सम्पादनको सिलसिलामा उनीहरु बीच कुनै विभेद नगरेकोले स्थायी न्यायाधीश सरह अस्थायी न्यायाधीशहरुको पनि एकपटकको सुनुवाई नै पर्याप्त हुन्छ । अस्थायी न्यायाधीशहरुलाई पुर्ननियुक्ति गर्दा पटक पटक संसदीय सुनुवाई गर्नुपर्छ भन्ने

व्यवस्था नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ र नेपाल कानूनमा छैन । व्यवस्थापिका संसदको रिक्तताको परिकल्पना बर्तमान संविधानले नगरेको तर त्यस्तो अवस्था सृजना हुन पुगी संसदीय सुनुवाईको सम्भावना समेत नभएकोले संविधान र कानूनको मर्म र भावना विपरीत नहुने गरी अदालतले बाटो खुलाउन सक्छ । रिट निवेदनमा उठाइएको विषयवस्तु सार्वजनिक सरोकारको विषय भएकोले कुनै अमुक व्यक्तिलाई नियुक्ति गर्नु भनी परमादेशको आदेश जारी गर्न नमिल्ने भए पनि संसदीय सुनुवाइको सम्बन्धमा अदालतले बाटो खुलाउन सक्छ ।

अधिवक्ता पूर्णमान शाक्यः-

सर्वोच्च अदालतमा स्थायी न्यायाधीशको पद रिक्त रहेसम्म अस्थायी न्यायाधीश नियुक्तिको परिकल्पना बर्तमान संविधानले गरेको छैन । स्थायी न्यायाधीश रिक्त रहँदारहँदै अस्थायी न्यायाधीशलाई स्थायीमा नियुक्त नगर्नुको कारणले सर्वोच्च अदालतमा रिक्तताको स्थिति आएकोले त्यसको लागि न्याय परिषद् जिम्मेबार हुनु पर्छ । सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीश र संवैधानिक निकायका पदाधिकारीको संसदीय सुनुवाइ सम्बन्धी व्यवस्था नेपालको अन्तरिम संविधानको धारा १५५ मा राखिएको हुनाले अन्य निकायका पदाधिकारीको सुनुवाई अनिवार्य भएजस्तै सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशको पनि नियुक्ति पूर्व सुनुवाईको व्यवस्था अनिवार्य छ । न्याय परिषद्ले आफ्नो सुझबुझ प्रयोग गरी के कस्ता व्यक्तिलाई सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश पदमा नियुक्तिको लागि सिफारिश गर्न उपयुक्त छ भनी आफ्नो विवेक प्रयोग गर्न सक्ने भएकोले कुनै अमुक व्यक्तिलाई नियुक्तिको लागि सिफारिश गर भनी परमादेशको आदेश जारी गर्न मिल्दैन । यसको अलावा न्याय परिषद्ले न्यायाधीश नियुक्तिको लागि सिफारिश आदि बारे कुनै निर्णय नै नगरेकोले अपरिपक्व अवस्थामा आएको रिट निवेदनमा अदालतले Prior Ruling गर्न मिल्दैन । आवश्यकताको सिद्धान्त अन्तिम अवस्थामा प्रयोग गरिने हतियार भएको र हाल सर्वोच्च अदालतमा बहाल रहेका अस्थायी न्यायाधीशहरु कारणबस पदमुक्त भए पनि प्रधान न्यायाधीश सहितका ६ जना स्थायी न्यायाधीशहरु कायमै रहेकोले न्यायको बाटो अवरुद्ध भैहाल्ने स्थिति छैन । तसर्थ सुबोधामान नापितको रिट

निवेदनमा विशेष इजलासले स्थापित गरेको सुनुवाइ सम्बन्धी मान्यतालाई संयुक्त इजलासले उल्लंघन गर्न नसक्ने भएकोले रिट निवेदन ग्राह्य छैन ।

अधिवक्ता गोविन्द शर्मा बन्दी :-

सर्वोच्च अदालतका अस्थायी न्यायाधीशहरु करारको रुपमा नियुक्त हुने भएकोले एकपटक अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्त भै सकेपछि त्यो न्यायाधीश स्थायी भैहाल्छ भन्ने परिकल्पना बर्तमान संविधानले गरेको छैन । रिट निवेदकको माग ताजा नियुक्ति होस भन्ने नभइ अमुक अस्थायी न्यायाधीशको नियुक्ति होस् भन्ने रहेकोले रिट निवेदनलाई सार्वजनिक सरोकारको विषयको रुपमा हेरिनु हुँदैन । अदालतमा मौजुद न्यायाधीश पर्याप्त छन् छैनन्, न्याय सम्पादनमा केही अवरोध भए सो फुकाउन के कस्तो व्यवस्था अवलम्बन गर्न आवश्यक छ आदिका बारेमा विचार विमर्श गर्ने पूर्ण अधिकार न्याय परिषद्मा रहेकोले उक्त अधिकारमा अदालतले हस्तक्षेप गर्न मिल्दैन । अदालतले आदेश गर्दा सापेक्षताको सिद्धान्त समेतलाई ध्यान दिन जरुरी भएकोले संवैधानिक निकाय लगायत राज्यका अन्य निकायमा पदाधिकारी रिक्त भै राज्य संयन्त्र नै बेकम्मा हुन लागेको बर्तमान अवस्थामा त्यसको सम्पूर्ण जिम्मेबारी राजनीतिक दलहरुले नै लिने भएकोले न्यायाधीश नियुक्तिको विषयमा मात्र अदालत चिन्तित हुन जरुरी छैन । हाल अस्थायी न्यायाधीशमा कार्यरत न्यायाधीशहरुलाई स्थायी वा अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्त गर भनी आदेश जारी गर्न समानताको सिद्धान्त र अविभेदको सिद्धान्त समेतको विपरीत हुने हुँदा संकुचित रिटबाट उपचार दिन नमिल्ने विचार व्यक्त गर्नुभयो ।

दुबै पक्षका कानून व्यवसायीहरुको बहस एवं अदालतका सहयोगी नेपाल बार एशोसिएसन एवं सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसनबाट उपस्थित कानून व्यवसायीहरुको राय एवं सुझाव सुनी मिसील अध्ययन गरी आज निर्णय सुनाउन तोकिएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निर्णयतर्फ विचार गर्दा एकपटक संसदीय सुनुवाई गरी सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीश पदमा नियुक्त भएका न्यायाधीशहरुलाई स्थायी वा अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्ति गर्दा पुनः संसदीय सुनुवाई गर्न आवश्यक छ छैन, व्यवस्थापिका संसद नरहेको बर्तमान

अवस्थामा संसदीय सुनुवाइ सम्भव छ वा छैन, संसदीय सुनुवाइको विकल्प हुन सक्छ सक्दैन र निवेदकको माग बमोजिम परमादेशको आदेश जारी गर्न मिल्छ मिल्दैन तत्सम्बन्धमा निर्णय दिनु पर्ने देखियो ।

निवेदकले नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १५५ को उपधारा १ मा सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश पदमा नियुक्ति गर्दा नियुक्ति पूर्व निजहरुको संसदीय सुनुवाइ हुनेछ भन्ने प्रावधान रहे पनि एकपटक संसदीय सुनुवाईको प्रकृया पूरा गरी सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीश पदमा नियुक्त भै कार्यरत रहेका न्यायाधीशहरुलाई अस्थायी न्यायाधीश पदमै नियुक्ति गर्दा वा स्थायी नियुक्ति गर्दा संसदीय सुनुवाइको प्रकृयालाई दोहोऱ्याउनु पर्छ भन्ने संवैधानिक एवं कानूनी व्यवस्था नरहेको, संसदीय सुनुवाई पश्चात् मात्र सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीश पदमा नियुक्ति गर्न हाल व्यवस्थापिका संसद विद्यमान नरहेकोले सो असम्भव रहेको, संसदीय सुनुवाईको प्रकृया पूरा गरेर मात्र न्यायाधीश नियुक्ति गर्दा हाल सर्वोच्च अदालतमा कार्यरत रहेका अस्थायी न्यायाधीशहरुको पदावधि समाप्त भई न्याय सम्पादनको कार्यमा अवरोध आउनुको साथै न्याय प्राप्त गर्ने आम नागरिकको हकमा आघात पुग्न जाने भएकोले एकपटक संसदीय सुनुवाइको संवैधानिक प्रकृया पूरा गरी सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीश पदमा कार्यरत रहेका न्यायाधीशहरुलाई संसदीय सुनुवाइ बिना नै अस्थायी पदावधि थप गर्नु वा स्थायी नियुक्ति दिनु भनी न्याय परिषद्को नाउँमा परमादेश लगायत जो चाहिने आज्ञा आदेश जारी गरिपाऊँ भनी माग गरेको देखिन्छ ।

रिट निवेदकको मागको सम्बन्धमा विचार गर्नु पूर्व सर्वोच्च अदालतमा न्यायाधीश नियुक्तिका सम्बन्धमा रहेको संवैधानिक र कानूनी व्यवस्था तर्फ दृष्टि दिनु आवश्यक हुन आउँछ । तत्सम्बन्धमा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ मा निम्न संवैधानिक व्यवस्था रहेको देखिन्छ ।

धारा १०२(५) : **"सर्वोच्च अदालतमा प्रधान न्यायाधीशको अतिरिक्त बढीमा चौध जनासम्म अन्य न्यायाधीशहरु रहनेछन् । कुनै समयमा सर्वोच्च अदालतमा मुद्दाको संख्या**

बढ्न गई न्यायाधीशहरुको संख्या अपर्याप्त हुन गएमा कुनै निश्चित अवधिको लागि अस्थायी न्यायाधीश नियुक्त गर्न सकिनेछ" ।

धारा १०३ : **"राष्ट्रपतिले संवैधानिक परिषद्को सिफारिशमा सर्वोच्च अदालतको प्रधान न्यायाधीश र प्रधान न्यायाधीशले न्याय परिषद्को सिफारिशमा सर्वोच्च अदालतका अन्य न्यायाधीशहरुको नियुक्ति गर्नेछ" ।**

धारा ११३(१): न्याय परिषद् : **"यस संविधान बमोजिम न्यायाधीशहरुको नियुक्ति सरुवा, अनुशासन सम्बन्धी कारवाही, बर्खासी र न्याय प्रशासन सम्बन्धी अन्य कुराहरुको सिफारिश गर्न वा परामर्श दिन एउटा न्याय परिषद् रहनेछ"** भनी न्याय परिषद्मा रहने पदाधिकारीहरुको बारेमा उल्लेख छ ।

धारा १५५ को उपधारा (१)मा **संवैधानिक पदाधिकारीहरुको सुनुवाई र नागरिकता सम्बन्धी व्यवस्था** : **"यस संविधान बमोजिम संवैधानिक परिषद्को सिफारिशमा नियुक्त हुने संवैधानिक पद तथा सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीश र राजदूतको पदमा नियुक्ति पूर्व निजहरुको कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम संसदीय सुनुवाई हुनेछ"** भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ,

त्यस्तै न्याय परिषद् ऐन, २०४७ को दफा ४ मा " **कुनै व्यक्तिलाई न्यायाधीशको पदमा नियुक्तिको लागि सिफारिश गर्दा परिषद्ले देहायको कुराको अतिरिक्त सिफारिश गर्नुपर्ने अन्य कानून र आधार समेत प्रष्ट रुपमा उल्लेख गर्नु पर्ने छ भनी देहाय (ख) मा वरिष्ठता अनुभव, बिषयवस्तुको ज्ञान, कार्य कुशलता, इमान्दारिता, निष्पक्षता र नैतिक आचरण इत्यादिको दृष्टिकोणबाट न्यायाधीश पदमा नियुक्ति गर्न उपयुक्त भएको" ,**

उपर्युक्त संवैधानिक एवं कानूनी व्यवस्थाहरुको अध्ययनबाट सर्वोच्च अदालतमा स्थायी र अस्थायी न्यायाधीशहरु रहने व्यवस्था भएको र ती न्यायाधीशको नियुक्ति न्याय परिषद्को सिफारिशमा प्रधान न्यायाधीशबाट हुने तथा निजहरुको नियुक्ति पूर्व कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम संसदीय सुनुवाई हुने स्पष्ट तथा बाध्यात्मक व्यवस्था रहेको पाइन्छ । साथै अस्थायी

न्यायाधीशको नियुक्ति निश्चित अवधिको लागि हुने भन्ने समेत संवैधानिक प्रावधान रहेको छ । सो बमोजिम सर्वोच्च अदालतमा हाल निश्चित अवधिको लागि अस्थायी न्यायाधीश कार्यरत रहेको र ती अस्थायी न्यायाधीशको पदावधि सकिन लागेकोले धारा १५५ बमोजिम संसद नरहेको कारण संसदीय सुनुवाई गर्न सकिने सम्भावना नहुँदा अघि संसदीय सुनुवाई भईसकेका अस्थायी न्यायाधीशहरुलाई नै बिना संसदीय सुनुवाई स्थायी नियुक्ति गर्नु वा निजहरुको पदावधि थप गर्नु भनी परमादेश जारी गरिपाउँ भनी रिट निवेदकको माग रहेको देखिन्छ ।

उपर्युक्त संवैधानिक व्यवस्थाको पृष्ठभूमिमा के स्पष्ट हुन्छ भने सर्वोच्च अदालतको स्थायी वा अस्थायी न्यायाधीशको नियुक्ति प्रकृयामा ३ वटा निकाय (क) न्याय परिषद् (ख) प्रधान न्यायाधीश (ग) संसदको संलग्नता रहने प्रावधान छ । अन्तरिम संविधानको धारा ११३ बमोजिम न्याय परिषद्लाई न्यायाधीशको नियुक्तिका लागि सिफारिश र परामर्श दिने अधिकार र भूमिका मात्र प्रदान गरिएको छ भने न्याय परिषद् ऐन, २०४७ को दफा ४ बमोजिम व्यक्तिको कार्यकुशलता, अनुभव, निष्पक्षता, इमान्दारिता एवं नैतिक आचरण जस्ता गुणहरुको मूल्यांकनको आधारमा सिफारिश गर्ने दायित्व न्याय परिषद् उपर रहेको छ । सो सिफारिश र परामर्शको आधारमा संविधानको धारा १०३ बमोजिम प्रधान न्यायाधीशले "न्यायाधीशको नियुक्ति गर्नेछ" तर यस्तो नियुक्ति पूर्व कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम संसदीय सुनुवाई हुने भन्ने धारा १५५(१) मा बाध्यात्मक व्यवस्था रहेको पाइन्छ । तर यी निवेदकले हाल संसद अस्तित्वमा नरहेकोले निश्चित अवधि तोकी नियुक्त भएका अस्थायी न्यायाधीशको बिना संसदीय सुनुवाई पदावधि थप गरी पाउन माग गरेका छन् । सो मागको संवैधानिक एवं कानूनी आधार छ, छैन भन्ने तर्फ विचार गर्नु पर्ने हुन्छ । सर्वप्रथम कुनै पनि न्यायाधीशको म्याद थप गर्न सकिने वा पदावधि थप गर्न सकिने संवैधानिक व्यवस्था रहेको देखिंदैन । प्रत्येक तहको न्यायाधीशको नियुक्ति मात्र हुने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । अस्थायी न्यायाधीश निश्चित अवधि तोकी नियुक्ति हुने पद भएकोले सो अवधि पश्चात् निज स्वतः स्थायी

न्यायाधीशमा नियुक्ति हुने वा अस्थायी पदमा स्वतः पुनः नियुक्ति हुने भन्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको पनि देखिँदैन । निजको पुनः नियुक्ति गर्नुपर्ने हुन्छ र पुनः नियुक्ति गर्दा न्याय परिषद्को पुनः सिफारिश पनि आवश्यक पर्ने र सिफारिश भएमा निजको नियुक्ति पूर्व धारा १५५ बमोजिम पुनः संसदीय सुनुवाइ आवश्यक पर्ने हुन जान्छ । संसदीय सुनुवाइ नियुक्ति पूर्वको प्रक्रिया मध्येको अन्तिम र बाध्यात्मक प्रक्रिया हो । साथै यो प्रक्रियामा न्यायपालिकाको अलावा विधायिकाको संलग्नता हुने संवैधानिक प्रावधान भएकोले विधायिका वा संसदको संलग्नता बिना न्यायाधीश नियुक्तिको प्रक्रिया पूर्ण एवं वैधानिक मान्न मिल्ने देखिँदैन ।

निवेदकको माग एकपटक संसदीय सुनुवाइ भइसकेको अस्थायी न्यायाधीशलाई पुनः संसदीय सुनुवाइ बिना पदावधि थप गर्नु वा स्थायी नियुक्ति गर्नु भनी परमादेशको मागदावी रहेको छ तर सो माग दावीमा मुख्य रुपमा ३ वटा संवैधानिक अवरोध रहेको देखिन्छ पहिलो, निवेदकले न्याय परिषद्लाई विपक्षी बनाई अस्थायी न्यायाधीशलाई पदावधि थप गर्नु वा स्थायी न्यायाधीश नियुक्त गर्नु भनी माग गरेको देखिन्छ । तर संविधानको धारा ११३ बमोजिम पदावधि थप गर्न वा स्थायी न्यायाधीशको पदमा नियुक्ति गर्ने अधिकार न्याय परिषद्मा रहेको देखिँदैन । न्याय परिषद् न्यायाधीश नियुक्तिका सम्बन्धमा एउटा सिफारिश गर्ने वा परामर्श दिने निकायको रुपमा मात्र रहेको छ । नियुक्तिको लागि सिफारिश मात्र गर्ने निकायलाई नियुक्ति नै गर्नु वा पदावधि थप गर्नु भनी अदालतबाट कुनै आदेश जारी गर्न संविधानसम्मत हुँदैन । संविधान वा कानूनले अधिकार नदिएको विषयमा कुनै निकायलाई थप अधिकार दिने गरी सो अधिकार प्रयोग गर्नु भनी अदालतबाट आदेश हुन संविधान प्रतिकूल हुन जान्छ । त्यसमा पनि न्यायाधीशको सिफारिश गर्दा न्याय परिषद्ले कानूनले तोकेको विभिन्न आधारमा मूल्यांकन गरी मात्र सिफारिश गर्नु पर्नेमा सो दायित्वबाट विचलन गराइ बिना मूल्यांकन (Appraisal) निवेदकको माग बमोजिम कार्यरत अस्थायी न्यायाधीशलाई नै नियुक्ति गर्नु भनी परमादेश जारी गर्न पनि मिल्ने हुँदैन ।

दोश्रो, संविधान बमोजिम सर्वोच्च अदालत लगायत हरेक तहको अदालतमा स्थायी वा अस्थायी न्यायाधीशको नियुक्ति गर्ने अधिकार र कर्तव्य प्रधान न्यायाधीशलाई सुम्पेको देखिन्छ । निवेदकको माग बमोजिम अस्थायी न्यायाधीशलाई पदावधि थप गरी नियुक्ति गर्ने वा निजलाई स्थायी न्यायाधीशको पदमा नियुक्ति गर्ने समेतका अधिकार र कर्तव्य प्रधान न्यायाधीशको हुने भन्ने व्यवस्था संविधानको धारा १०३ मा रहेको छ । तर निवेदकले नियुक्तिको अधिकारी प्रधान न्यायाधीशलाई विपक्षी बनाएको देखिँदैन । रिट निवेदनमा न्याय परिषद्लाई मात्र विपक्षी बनाइएको छ । न्याय परिषद्को नाममा जारी हुने कुनै आदेश वा निर्देशनलाई नियुक्तिकर्ताको हैसियतमा प्रधान न्यायाधीशले मान्न कर लाग्दैन र यस्तो आदेश वा निर्देश जारी भए पनि निरर्थक र प्रभावहीन हुने हुन्छ । प्रधान नयायाधीशको भूमिका संविधान बमोजिम अलग अलग निकाय र हैसियतमा भिन्न भिन्न रहेको छ। न्याय परिषद्को अध्यक्षको हैसियतमा न्यायाधीशको नियुक्ति, सरुवा वा वर्खासीको लागि प्रधान न्यायाधीश सिफारिशकर्ता वा परामर्शदाताको रुपमा प्रस्तुत हुन्छ भने न्याय सेवा आयोगका अध्यक्षको हैसियतमा न्यायाधीश बाहेक न्याय सेवाको अधिकृतको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा वा कारवाहीको सम्बन्धमा सिफारिशकर्ताको भूमिका हुन्छ । त्यस्तै सर्वोच्च अदालतको प्रधान न्यायाधीशको रुपमा न्यायकर्ता, अवस्था अनुसार नियुक्तिकर्ता वा न्याय प्रशासनको प्रमुखको भूमिकामा रही कर्तव्य निर्वाह गर्दछ । त्यसैले न्याय परिषद्लाई विपक्षी बनाएको कारणले नियुक्तिकर्ताको रुपमा रहेको प्रधान न्यायाधीशलाई विपक्षी बनाए सरह नहुने र न्यायाधीश नियुक्ति गर्ने नियुक्तिकर्ताको रुपमा प्रधान न्यायाधीशलाई विपक्षी नबनाएको कारण निवेदकको माग बमोजिम आदेश जारी हुन सक्ने अवस्था हुँदैन ।

तेश्रो, निवेदकले “अस्थायी न्यायाधीशलाई पदावधि थप गर्नु वा स्थायी न्यायाधीशमा नियुक्ति गर्नु” भनी न्याय परिषद्को नाममा परमादेशको माग गरेको देखिन्छ । परमादेश (Mandamus) जारी हुन सक्ने आधार र अवस्थाका बारेमा विचार नगरी निवेदकको प्रस्तुत रिट दायर भएको देखिन्छ ।

कुनै सार्वजनिक पदाधिकारीले कानून बमोजिम तोकिएको आफ्नो काम कर्तव्य पूरा गरेन वा गर्नबाट इन्कार गरेमा र सोबाट कसैको संविधान वा कानूनप्रदत्त हकमा आघात परेको देखिएमा सो तोकेको काम कर्तव्य पूरा गर्नु भनी अदालतबाट सो सार्वजनिक अधिकारी वा निकायको नाममा जारी हुने आदेश परमादेश हो । तर पदावधि थप गर्नु वा स्थायी न्यायाधीशमा नियुक्त गर्ने काम कर्तव्य कुन कानून वा संविधान बमोजिम न्याय परिषद्लाई तोकको हो सो कानूनी वा संवैधानिक व्यवस्था निवेदकले रिट निवेदनमा वा बहसको क्रममा देखाउन सक्नुभएको छैन । संविधान बमोजिम न्याय परिषद् स्वयं पदावधि थप गर्ने वा नियुक्ति गर्ने निकाय नभइ सोका लागि निश्चित प्रक्रियाबाट गरिएको मूल्यांकनको आधारमा नियुक्तिको लागि सिफारिशसम्म गर्ने काम र कर्तव्य मात्र तोकिएको निकाय हो । यस्तो निकायलाई ऐनले तोकेको आधार, प्रकृया र कुनै मूल्यांकन बिना नै आफ्नो काम कर्तव्य गर्नु भनी सतही आधारमा भन्न नमिल्ने हुन्छ । साथै रिट निवेदनमा नाम उल्लेख भएका वा नभएका अमुक अस्थायी न्यायाधीशलाई नै नियुक्त गर्नु भनी बिना आधार, मूल्यांकन वा तोकिएको निश्चित प्रक्रिया पूरा नै नगरी नियुक्ति गर्नु भनी परमादेश जारी गर्न सर्वथा सिद्धान्त र प्रचलन प्रतिकूल हुन जान्छ ।

जहाँसम्म धारा १५५ (१) मा उल्लेख भएको संसदीय सुनुवाइ सम्बन्धी व्यवस्था हो सो व्यवस्था स्वविवेकीय आधारमा वा अवस्था अनुसार मात्र प्रयोग हुने व्यवस्था नभइ बाध्यात्मक (Mandatory) रुपमा न्यायाधीशको नियुक्ति पूर्व प्रयोग हुने सर्वकालिक व्यवस्था भएको भन्ने उक्त धारा १५५(१) को पठनबाट देखिन आउँछ । सो धारा १५५(१) मा .... "सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीश र राजदूतको नियुक्ति पूर्व निजहरुको कानूनमा व्यवस्थाा भए बमोजिम संसदीय सुनुवाइ हुनेछ" भन्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । न्यायाधीशको नियुक्ति पूर्व संसदीय सुनुवाइको प्रक्रिया पूरा गर्नु पर्ने व्यवस्था तत्काल संसद बहालमा रहेको अवस्थामा मात्र गर्नु पर्ने र कुनै कालखण्डमा एउटा संसद विघटन भइ अर्को संसदको निर्वाचन भइ नसकेको अवस्थामा अथवा संसदको एउटा सत्र अवसान भइ अर्को सत्र प्रारम्भ नभएको

बीचको अवधिमा न्यायाधीश नियुक्ति गर्दा संसदीय सुनुवाइ गरी रहन नपर्ने भन्ने अर्थ गर्न मिल्ने हुँदैन । संविधानको उक्त धाराको यस्तो व्याख्या गर्दा संविधानको त्रुटिपूर्ण व्याख्या हुन जान्छ । संविधानको कुनै धारा वा प्रावधानको सहज र सरल व्याख्या गर्नु पर्ने र सो प्रावधानलाई निष्प्रभावी वा निरर्थक तुल्याउने गरी व्याख्या गर्न मिल्दैन ।

जहाँ संविधान वा कानूनको शब्द र त्यसको भाव स्पष्ट छ र सो शब्दहरुले एउटा निश्चित र सहज अर्थ दिन्छ, त्यहाँ व्याख्याको गुञ्जाइस रहँदैन । यस्तोमा संविधानको व्यवस्थालाई अन्यथा अर्थ गरी आफु अनुकूल हुने वा आफुलाई सहज हुने गरी व्याख्या गर्नाले सैद्धान्तिक विचलनको अवस्था उत्पन्न गर्न सक्दछ । संविधानको कुनै व्यवस्थाले एउटा उद्देश्य वा पद्धतिलाई निर्माण गर्ने प्रयास गरेको छ भने सो संवैधानिक व्यवस्था उचित प्रक्रियाद्वारा संशोधन वा खारेज नभएसम्म अदालतले व्याख्या गरी सो व्यवस्थालाई निष्क्रिय वा निष्प्रभावी तुल्याउन कदापि उचित र संविधानसम्मत हुन सक्दैन । निवेदकले सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीशको पटक पटक संसदीय सुनुवाइ गर्न उपयुक्त नहुने भनी हाल कार्यरत अस्थायी न्यायाधीशलाई संसदीय सुनुवाइ नै नगरी पदावधि थप गर्न वा स्थायी नियुक्ति गरी पाउन माग गरेको छ तर सुबोधमान नापित विरुद्ध मन्त्रिपरिषद् तथा प्रधानमन्त्री कार्यालय समेत भएको उत्प्रेषण मुद्दामा (ने.का.प.२०६७, अंक ६, नि.नं. ८३८५, पृ. ९०६) को रिटमा एउटै व्यक्तिलाई अस्थायी न्यायाधीशबाट स्थायी पदमा नियुक्ति गर्दा वा प्रधान न्यायाधीश पदमा नियुक्ति गर्दा पटक पटक संसदीय सुनुवाइ हुने संवैधानिक व्यवस्थालाई स्वीकार गरी यस अदालतको विशेष इजलाशबाट मिति २०६७/१/२/५ मा निर्णय गर्दा अन्यथा भन्न र गर्न नसकेको तथा उक्त संवैधानिक व्यवस्था आगामी बन्ने संविधानमा नराख्न निर्देशात्मक आदेश सम्म जारी गरेको देखिन्छ । सो आदेशको पृष्ठभूमिमा यस इजलासले सोबमोजिम विद्यमान संसदीय सुनुवाइ सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था परिवर्तन नहुँदै पटक पटक सुनुवाइ गर्न नहुने हुँदा बिना संसदीय सुनुवाइ न्यायाधीशको नियुक्ति गर्नु भनी अन्यथा आदेश गर्दा उक्त निर्णय प्रतिकूल हुन जान्छ । साथै अस्थायी न्यायाधीशको पुनः नियुक्ति गर्दा तथा अस्थायी

न्यायाधीशलाई स्थायी पदमा सोही व्यक्तिलाई नियुक्ति गर्दा समेत पटक पटक संसदीय सुनुवाइ हुने अभ्यास रही आएको भन्ने स्वयं निवेदकले आफ्नो निवेदनमा नै उल्लेख गरेको देखिन्छ । हाल संसद नरहेको अवस्थाको पृष्ठभूमिमा न्यायाधीशहरुको संख्या न्यून हुन जाने र सर्वोच्च अदालतको न्यायिक प्रक्रिया अवरुद्ध हुन जाने भन्ने आशंका व्यक्त गरी बिना संसदीय सुनुवाइ पदावधि थप वा स्थायी नियुक्ति गरिपाउँ भन्ने निवेदकको मागलाई सदाशयपूर्वक गरिएको माग सम्म भन्न सकिन्छ तर तत्काल संसदीय सुनुवाइ हुन नसक्ने अवस्था भइ सर्वोच्च अदालतमा न्यायाधीशको संख्या न्यून भए पनि न्याय सम्पादन कार्य पूर्णतया अवरुद्ध हुने स्थिति निवेदकले देखाउन सकेको अवस्था छैन । साथै अस्थायी न्यायाधीशमा कार्यरत रही एक पटक संसदीय सुनुवाइ भइसकेको व्यक्तिलाई नै सो पदमा पुनः नियुक्ति गर्नु भनी आदेश गर्दा न्याय परिषद्‌ले न्यायाधीशको लागि सिफारिश गर्दा न्याय परिषद् ऐन, २०४७ को दफा ४ मा उल्लिखित विभिन्न आधारमा मूल्यांकन गर्नु पर्ने कुनै कार्य वा मूल्यांकन नगरी नियुक्तिको सिफारिश गर्नु भन्ने कानून विपरीतको आदेश हुन जान्छ । कानूनमा लेखिएको आधार र प्रक्रिया र मूल्यांकन पद्धतिलाई अनुशरण गरी गर्नु पर्ने कार्यलाई बिना आधार, प्रक्रिया र मूल्यांकनबाट नै न्यायाधीशको नियुक्ति गर्न अदालतले आदेश दिन नमिल्ने हुन्छ । त्यस्तै प्रचलित संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम अदालतले न्यायाधीश नियुक्ति गर्न मिल्दैन । एक पटक संसदीय सुनुवाइ भइसकेको हाल कार्यरत रहेका अस्थायी न्यायाधीशलाई नै नियुक्ति गर्नु भनी आदेश जारी गर्दा अदालतले न्यायाधीश नियुक्ति गरे सरह हुने र सो कार्य संविधान र कानून प्रतिकूल हुन जाने हुन्छ र अदालतबाट यस्तो कानून प्रतिकूल आदेश जारी गर्न नमिल्ने हुन्छ । सर्वोच्च अदालतमा न्यायाधीशको संख्या न्यून हुन जाने भय र आशंकाको एकमात्र आधार र कारणबाट संविधानको त्रुटिपूर्ण व्याख्या गरी संविधानको प्रावधानलाई निष्क्रिय वा निष्प्रभावी तुल्याउन, अदालत आफ्नो कार्यक्षेत्रबाट बाहिर गइ न्यायाधीश नियुक्ति गर्न तथा दिग्भ्रमित हुने अवस्था आउन हुँदैन ।

न्याय परिषद्को संरचना, स्वरुप एवं संवैधानिक व्यवस्था हेर्दा न्याय परिषद् न्यायाधीशको नियुक्तिको लागि सिफारिश गर्ने परामर्शदायी निकाय भएको र उक्त सिफारिशको आधारमा प्रधान न्यायाधीशबाट अन्य न्यायाधीशहरुको नियुक्ति हुने प्रावधान रहेको छ । त्यसरी सिफारिश गर्ने निकाय र नियुक्ति गर्ने निकायले उक्त धारा १५५(१) को प्रावधान आवश्यक वा बाध्यात्मक छ वा छैन तथा संसदीय सुनुवाइ बिना पनि न्यायाधीशको नियुक्ति गर्न सकिने हो होइन सो सम्बन्धमा स्वयंले बिचार गरी आवश्यक निर्णय गर्न सक्ने सक्षम र समर्थ रहेको अवस्था विद्यमान नै रहेको छ । सोबमोजिम संवैधानिक प्रक्रिया बमोजिम न्यायाधीश नियुक्तिको सिफारिश गर्न वा नियुक्ति गर्न विपक्षी बनाइएको न्याय परिषद्ले इन्कार गरेको भन्ने अवस्था पनि निवेदकले देखाउन सकेको नहुँदा समेत माग बमोजिम परमादेश जारी हुन सक्ने देखिँदैन ।

अतः माथि गरिएको विवेचनाबाट निवेदकले न्यायाधीश नियुक्तिका सम्बन्धमा सिफारिश गर्ने निकाय न्याय परिषद्लाई मात्र विपक्षी बनाई नियुक्ति गर्ने पदाधिकारीलाई विपक्षी नबनाएको, न्याय परिषद्ले संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम नियुक्तिको लागि सिफारिश गर्न इन्कार गरेकोले प्रस्तुत रिट दिन परेको भन्ने अवस्था पनि निवेदनमा नदेखाएको तथा संविधानको बाध्यात्मक व्यवस्था प्रतिकूल हुने गरी यस अदालतबाट कुनै आदेश जारी हुने अवस्था नभएको स्थिति हुनाले न्यायाधीशको पदपूर्ति सम्बन्धी संविधान अनुकूल हुने आवश्यक कार्य गर्न न्याय परिषद् स्वयं सक्षम र समर्थ रहेको अवस्थामा निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी गर्न मिल्दैन । रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । तर सहयोगी माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लालको फरक राय भएकोले सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ३(१)(क) बमोजिम प्रस्तुत निवेदन पूर्ण इजलासमा पेश गर्नु ।

न्यायाधीश

माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लालको राय

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १५५ को उपधारा (१) बमोजिम एकचोटी संसदीय सुनवाई सम्बन्धी प्रक्रिया पूरा गरी सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीशमा नियुक्त भई कार्यरत रहेका न्यायाधीशहरुलाई स्थायी गर्दा वा अस्थायी पदमै कामकाज गर्ने गरी म्याद थप गर्दा संसदीय सुनवाई विना नै अविलम्ब स्थायी गर्नु वा अस्थायी पदमै कामकाज गर्ने गरी पदावधि थप गर्नु भनी परमादेश लगायत जो चाहिने आज्ञा आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने प्रस्तुत रिट निवेदनको माँग दावी रहेको छ। सो माँगसंग सम्बन्धित संवैधानिक र कानूनी व्यवस्थाहरु सम्बन्धमा सर्वप्रथम नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०२ को उपधारा (५) लाई हेर्दा *सर्वोच्च अदालतमा प्रधान न्यायाधीशको अतिरिक्त बढीमा चौध जनासम्म अन्य न्यायाधीशहरू रहनेछन् । कुनै समयमा सर्वोच्च अदालतमा मुद्दाको संख्या बढ्न गई न्यायाधीशहरूको संख्या अपर्याप्त हुन गएमा कुनै निश्चित अवधिका लागि अस्थायी न्यायाधीश नियुक्त गर्न सकिनेछ* भनी व्यवस्था गरिएको छ भने सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरुको नियुक्ति सम्बन्धमा धारा १०३ को उपधारा (१) मा *....... प्रधान न्यायाधीशले न्याय परिषद्को सिफारिसमा सर्वोच्च अदालतका अन्य न्यायाधीशहरूको नियुक्ति गर्नेछ* ...... भनी व्यवस्था भएको पाइन्छ। यसको साथ-साथै धारा १५५ (१) मा यस संविधान बमोजिम संवैधानिक परिषद्को सिफारिसमा नियुक्त हुने संवैधानिक पद तथा सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीश र राजदुतको पदमा नियुक्ति पूर्व निजहरूको कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम संसदीय सुनुवाइ हुनेछ भनी व्यवस्था भएको र तदानुसार संविधान सभा (व्यवस्थापिका संसदको कार्य संचालन) नियमावली, २०६५ को नियम ११९ मा भएको सो सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था अनुसार सर्वोच्च अदालतका प्रधान न्यायाधीश र न्यायाधीशहरुको नियुक्तिका लागि सिफारिश गर्दा सम्भाव्य उम्मेदवारको नाउँ प्रस्ताव गरी संसदीय सुनवाईको लागि सम्बन्धित निकायले पठाउनु पर्ने र संसदीय सुनवाई समितिले सो नियमावली अनुसार सुनवाई गर्नु पर्ने हुन्छ। सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीशहरुको अहिले सम्म भै आएको नियुक्ति सम्बन्धमा उक्त संवैधानिक एवं कानूनी व्यवस्थाहरुको अक्षरसः पालन भएको र न्यायाधीशहरुको नियुक्ति हुँदा एक पटक सुनवाई भै सकेको भए पनि निजलाई पुनः अस्थायी वा स्थायीमा नियुक्ति गर्दा पटक-पटक गरिएको सुनवाई

सम्बन्धमा पटक-पटक सुनवाई गरी रहनु नपर्ने गरी परमादेश लगायत उत्प्रेषण समेतको माँग गरी अधिवक्ता सुबोधमान नापित तर्फबाट सार्वजनिक सरोकारको विषय देखाई प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेतलाई विपक्षी बनाई दायर भएको २०६४ सालको रिट नं WS – ००२९ को (नि नं ८३८५ नेकाप २०६७ पाना नं ९०६) निवेदन माँग सम्बन्धमा मिति २०६७\१\२\५ मा यस अदालतको विशेष इजलासबाट निर्णय हुँदा समेत पुनः पुनः सुनवाई हुनेकुरा सम्बन्धमा सुधार हुनु पर्ने कुरा तर्फ निर्देशनात्मक आदेश जारी भए पनि वर्तमान अन्तरिम संविधानमा रहेको उक्त व्यवस्थालाई यथास्थितिमा नै स्वीकार गर्नु पर्ने निष्कर्षमा पुगिएको बुझिन्छ।

अधिवक्ता सुबोधमान नापितको उक्त निवेदन सम्बन्धमा सर्वोच्च अदालतबाट निर्णय हुँदा संविधान सभा एवं संसद कार्यरत रहेको अवस्था रहेको तर बर्तमान अवस्थामा संसद कायम नरहेको एवं निकट भविष्यमा निर्वाचन हुन सक्ने भनी स्पष्ट समेत भै नसकेको अवस्थामा संविधानमा रहेको संसदीय सुनवाई सम्पन्न हुन नसक्ने हुँदा संसदीय सुनवाई बिना पनि सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरुको नियुक्ति वा भै रहेका अस्थायी न्यायाधीशहरुको पुनः नियुक्ति वा निजहरुको कार्यकाल थप हुन सक्ने नसक्ने बारे सार्वजनिक सरोकारको विषयको भनी परेको प्रस्तुत रिट निवेदन सम्बन्धमा देशमा विद्यमान बर्तमान संवैधानिक एवं राजनैतिक परिस्थिति समेतलाई मध्यनजर राखी हेर्नु पर्ने हुन्छ।

सो सम्बन्धमा सर्वप्रथम प्रस्तुत रिट निवेदनलाई सार्वजनिक सुनवाईको विषय (Public Interest Litigation) मान्नु पर्ने नपर्ने सम्बन्धमा नै हेर्नु पर्दा एक चोटी संसदीय सुनवाई भै सर्वोच्च अदालतमा नियुक्त भएका न्यायाधीशहरुका सम्बन्धमा पुनः सुनवाई हुनु नपर्ने भनी प्रस्तुत रिट निवेदनको माँग दावी रहेको देखिए पनि रिट निवेदनमा सर्वोच्च अदालतमा न्यायाधीशहरुको नियुक्ति हुन नसक्ने अवस्थामा राज्यको समग्र न्याय प्रणालीमा असर पर्न सक्ने अवस्थाबाट निवेदक चिन्तित भै प्रस्तुत रिट निवेदन गरेको कुरा निवेदन बेहोराहरुबाट देखिनुको साथै अदालतको आदेश अनुसार अदालतका सहयोगीहरु (Amicus Curiae) का रुपमा उपस्थित भएका विद्वान बरिष्ठ अधिवक्ताहरु राधेश्याम अधिकारी एवं

यज्ञमूर्ति बन्जाडे समेतले त्यसैप्रकारको चिन्ता आफ्नो बहस निवेदनमा प्रकट गर्नु भएको छ। नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ धारा १५५(१) को प्रक्रिया पूरा हुन नसक्ने खण्डमा सर्वोच्च अदालतका रिक्त न्यायाधीशहरूको नियुक्ति हुन नसकेमा त्यसको प्रत्यक्ष प्रभाव राज्यको न्याय प्रणालीमा पर्ने र त्यसबाट जनताको हक र अधिकारको समुचित सुरक्षा हुन नसक्ने अवस्था समेत उत्पन्न हुन सक्नाले यस्तो प्रश्न सार्वजनिक सरोकारको होइन भन्न मिल्दैन। अतएव निवेदन माँगसंग सम्बन्धित प्रश्न मुख्यरुपले सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरुको नियुक्तिसंग सम्बन्धित रहेको र नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) को व्यवस्था अनुसार त्यस्ता प्रश्नको निरुपण यस अदालतबाट हुनु पर्ने देखिनाले प्रस्तुत रिट निवेदनलाई सार्वजनिक सरोकारको विषयको रहेको मान्नु पर्ने नै भयो।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को बनौट हेर्दा नाउँबाट नै यो संविधान अन्तरिम काल अर्थात संविधान सभाबाट अर्को संविधान नबने सम्मको लागि मात्र बनाइएको थियो भन्ने देखिन्छ र उक्त कुरा यस संविधानको प्रस्तावनामा उल्लिखित *नेपाली जनताको आफ्नो लागि आफै संविधान बनाउन पाउने र भयमुक्त वातावरणमा संविधान सभाको स्वतन्त्र र निष्पक्ष निर्वाचनमा सहभागी हुन पाउने आधारभूत अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै; लोकतन्त्र, शान्ति, समृद्धि, अग्रगामी आर्थिक-सामाजिक परिवर्तन तथा देशको सार्वभौमिकता, अखण्डता, स्वतन्त्रता र स्वाभिमानलाई केन्द्रमा राख्दै;* राजतन्त्रको विधिवत् अन्त्य गरी नेपाल एक संघीय, लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य भएको घोषणा गर्दै, *आजसम्मका क्रान्ति र आन्दोलनबाट प्राप्त उपलब्धिहरूलाई संस्थागत गर्न **संविधान सभाबाट नयाँ संविधान नबनेसम्मको लागि** राजनैतिक सहमतिबाट तयार भएको यो नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ जारी भएको घोषणा गर्दछौं* भन्ने शब्दावलीहरु एवं संविधान अन्तर्गतका अन्य व्यवस्थाहरुबाट स्पष्ट हुन्छ।

माथि उल्लिखित भए अनुसार संविधान बनाउने कुरालाई मूर्तरुप दिन संसद समेतको कार्य गर्न सक्ने गरी संविधान सभाको निर्वाचन एवं गठन भए पनि सो सभाले आफ्नो चार वर्षको कार्यकाल सम्ममा पनि अपेक्षित संविधान निर्माणको कार्य पूरा गर्न सकेन र त्यसको कारणले संसद समेतको कार्य गर्ने सो संविधान सभाको अवशान भएको दुखद एवं दुर्भाग्यपूर्ण अवस्था देशले भोगी रहेको छ। उक्त परिस्थितिमा

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ नै कायम रहेको कुरा पनि सबैलाई बिदित हुनु स्वाभाविक भए पनि नयाँ संविधान आउन नसकेको र संसद समेत नरहेको अवस्थामा कतिपय उत्पन्न हुन सक्ने संवैधानिक एवं कानूनी प्रश्नको उत्तर वर्तमान संविधानमा सहजरुपले पाउन सकिदैन। उक्त कुराको साथ-साथै नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ मा संसदलाई निरन्तर रहने महत्वपूर्ण विधायकी अंगको रुपमा लिइएको देखिए पनि देशमा संसद नरहने अवस्था समेत हुन सक्ने र पुनः संसद गठन हुने कुरामा अनिश्चितता पनि देखिन सक्ने कुराको कल्पना समेत यस संविधानले गरेको पाइदैन। यसको अतिरिक्त अब निर्वाचन कहिले हुने र पुनः निर्वाचन हुँदा संविधान सभा वा संसद के कस्को एवं के कसरी हुने सम्बन्धमा समेत कुनै राजनैतिक निष्कर्षमा हालसम्म पुग्न सकिएको बुझिएको छैन। यस्तो अवस्थामा धारा १५५ (१) मा व्यवस्था भए अनुसार निकट भविष्यमा संसदीय सुनवाई भै सर्वोच्च अदालतमा न्यायाधीशहरु नियुक्ति हुन सक्ने कुरा सम्भव (possible) नहुने स्पष्ट छ।

माथि उल्लिखित धारा १५५ (१) को प्रक्रिया सम्भव हुन नसक्ने स्थिति भै सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरु नियुक्ति हुन नसक्ने अवस्थामा के कस्तो परिस्थिति उत्पन्न हुने भन्ने कुरा तिर हेर्दा निकट भविष्यमै केही अस्थायी न्यायाधीशहरुको निर्धारित पदावधि सकिने हुँदा यही मंसीर एवं माघ महिना भित्रैमा अस्थायी न्यायाधीशहरुको कार्यकाल समाप्त हुन्छ। त्यसको अतिरिक्त पनि स्थायी न्यायाधीशहरुका रुपमा कार्यरत रहेका ६ जना न्यायाधीशहरु हाल रहने भए पनि संख्यात्मकरुपमा कम हुने ती न्यायाधीशहरुले मात्र संविधानद्वारा प्रदत्त सर्वोच्च अदालतका सबै जिम्मेवारीहरु पूरा गर्ने अवस्थामा हुदैनन्। ती न्यायाधीशहरु समेत उमेरको हदका कारण विस्तारै- विस्तारै अवकाश प्राप्त गर्ने हुनाले यही संवैधानिक परिस्थिति रही रहने हो भने सर्वोच्च अदालत न्यायाधीशबिहीन अवस्थामा जाने भै जनताको कानूनी हकको सुरक्षा प्रदान गर्ने जिम्मेवारी बोकेको यो सर्वोच्च अदालतको कार्य विस्तारै-विस्तारै ठप्प हुने हुन्छ। राज्य, संविधानले व्यवस्था गरेका विभिन्न अंगहरुको माध्यमले संचालित हुन्छ र त्यसमा सर्वोच्च अदालत जस्तो महत्वपूर्ण अंग सक्षमतापुर्वक न्याय सम्पादन जस्तो आफ्नो कार्य सुचारुरुपले गर्न नसक्ने

भएमा देशमा के कस्तो अराजकता एवं दुरावस्थाको स्थिति उत्पन्न हुन्छ, त्यसको कल्पना गर्न पनि सकिंदैन।

संविधानमा कुनै कुराको उत्तर हुदैंन भने हामीले संविधानवाद (Constitutionalism) मा सो

कुराको उत्तर खोज्नु पर्दछ र संविधानवादले लोकतन्त्रमा न्यायपालिकाको उपस्थिति मात्र चाहँदैन,

न्यायपालिका सक्षम र स्वतन्त्ररुपले आफ्नो कार्य गर्न पाउनु पर्दछ र गर्नु पर्छ भनी विश्वास राख्दछ। अन्तरिम संविधानको उल्लिखित धारा १५५ (१) अहिलेको अवस्थामा सक्रिय हुन नसक्ने कुरामा दुईमत हुन सक्दैन। त्यसैकारणले संविधानका अन्य महत्वपूर्ण व्यवस्थाहरुलाई निष्कृय तुल्याई राख्न संवैधानिक हुन सक्छ सक्दैन भन्ने प्रश्न उपस्थित भयो भने सक्दैन भन्ने कुरा सहजरुपले नै भन्न सकिन्छ।

बर्तमान अवस्थामा कायम रहेको नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को भाग १० जुनमा न्यायपलिका सम्बन्धी व्यवस्थाहरु गरिएको छ सो भाग र त्यसको धारा १०३ (१) जुनमा सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरुको नियुक्ति बारे व्यवस्था समेत भएको छ त्यसको बनौटबाट सो व्यवस्था धारा १५५ (१) संग प्रत्यक्षरुपले जोडिएको बुझिदैन। संविधानको विविध व्यवस्था अन्तर्गत भएको धारा १५५ (१) को व्यवस्था सो धारा १०३ (१) संग अवश्य जोडिन पुगेको देखिन्छ। यस्तो अवस्थामा मूल र महत्वपूर्ण उद्देश्य सन्निहित रहेको धारा १०३ (१), उक्त धारा १५५ (१) निष्कृय हुन पुगेको परिस्थितिमा स्वतः नाकाम, अशक्त वा पंगु (paralysed) हुने भै सर्वोच्च अदालत, जसलाई शान्तिपूर्ण तरिकाले न्यायको लागि जनताले अन्तिम प्रयास गर्ने अदालत (Court of the last resort) पनि भनिन्छ, त्यसको न्यायाधीशहरुको नियुक्ति नै हुन नसक्ने गरी भन्न संविधान वा संविधानवादको ध्येय वा लक्ष्य कदापि हुन सक्दैन र त्यसप्रकारको विचारले कुनै सार्थक निष्कर्ष (meaningful end) पनि दिन सक्दैंन।

त्यसकारण न्याय परिषद्ले आवश्कता अनुसार सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरुको नियुक्ति सम्बन्धी भूमिकामा आफ्नो कर्तव्यको निर्वहन नगरेमा राज्यको न्याय प्रणालीमा अपूर्णीय क्षति हुन सक्ने र जनतालाई प्राप्त संवैधानिक अधिकारको संरक्षण समेतमा धेरै प्रतिकुल असर पर्न जाने भै त्यसको परिणामस्वरुप राज्य व्यवस्था नै संकटमा पर्न जाने हुनाले न्यायपालिका सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्थाहरु यथासम्भव सुचारु नै राख्नु पर्ने हुँदा वर्तमानमा अवरुद्ध भएको सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरुको नियुक्ति सम्बन्धी प्रक्रियालाई समग्ररुपमा हेर्नु पर्ने भै प्रस्तुत रिट निवेदनलाई सार्वजनिक सरोकारको विषय (Public Interest Litigation) को रुपमा ग्रहण गर्नु पर्ने हुन्छ।

अतएवः न्यायाधीशहरुको नियुक्ति सम्बन्धमा यस अदालतमा कार्यरत रहेका अस्थायी न्यायाधीशहरु एवं अन्तरिम संविधानको धारा १०३ र त्यसका उपधाराहरु (१) तथा (३) र सोसंग सम्बन्धित अन्य धाराहरु अनुसार सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीशको पदमा नियुक्त हुन सक्ने योग्यता पुगेका सबैलाई ध्यानमा राखी न्याय परिषद् ऐन, २०४७ लाई समेत मध्यनजर गरी आवश्यकता अनुसार स्थायी वा अस्थायी न्यायाधीशहरुको नियुक्ति सम्बन्धी सिफारिश गर्नु पर्ने जिम्मेवारी र कर्तव्यको निर्बहन न्याय परिषदबाट हुनु पर्दछ।

बर्तमान अवस्थामा संसद नरहेको र निकट भविष्यमै संसदको निर्वाचन र गठन हुने कुरा सुनिश्चित हुन समेत नसकेकोले अन्तरिम संविधानको संसदीय सुनवाईसंग सम्बन्धित धारा १५५ (१) हालको अवस्थामा सक्रिय हुन नसक्ने हुनाले, संसदीय सुनवाईको कार्वान्यन हुन सम्भव नहुने (No Possibility) परिस्थितिमा रहेको देखिनाले, सम्भव हुन नसक्ने कुरा हुनै पर्ने गरी कुनै निकायबाट सम्भव समेत गराउन सकिंदैन।

त्यसकारण अन्तरिम संविधान आउँदाको अवस्थामा यस्तो परिस्थितिको कल्पना समेत नगरिएको स्थिति उत्पन्न भै संसदीय सुनवाईसंग सम्बन्धित धारा १५५ (१) अशक्त (Paralysed) भएको भए पनि सो कारणले मात्र सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरुको नियुक्तिसंग सम्बन्धित धाराहरु १०२ (५) एवं १०३ र

त्यसका उपधाराहरु (१) तथा (३) र सोसंग सम्बन्धित कार्यान्वयन हुन सक्ने अन्य धाराहरु र सो धाराहरुले निर्धारण गरेका महत्वपूर्ण जिम्मेवारी र कर्तव्यलाई समेत निष्कृय वा निस्तेज पार्न संविधान तथा संवैधानिक कानूनसम्मत हुने भनी निष्कर्षमा पुग्न न्यायोचित हुन सक्दैन।

तसर्थ हाल कार्यरत रहेका सर्वोच्च अदालतका अस्थायी न्यायाधीशहरु लगायत योग्यता पुगेका सबैलाई ध्यानमा राखी, सर्वोच्च अदालतमा रिक्त रहेका स्थायी न्यायाधीशहरु वा आवश्यकता अनुसारका अस्थायी न्यायाधीशहरुको नियुक्तिको आवश्यकता, न्याय परिषद्ले महसूस गरेमा, सो बमोजिमको जिम्मेवारी र कर्तव्य निर्वहन गर्न सो सम्बन्धी प्रक्रिया सुचारु गरी धारा १५५ (१) को व्यवस्था सुचारु हुन सक्ने अवस्थामा सोही बमोजिम वा सो सम्बन्धमा कुनै संवैधानिक व्यवस्था हुने भएमा सो बमोजिम हुने गरी गर्न गराउन संसद सचिवालय मार्फत संसदीय सुनवाई विशेष समितिलाई जानकारी गराई, नियुक्तिको लागि प्रधान न्यायाधीश समक्ष सिफारिश गर्न, विरुद्ध खण्डमा उल्लिखित रहेको न्याय परिषद्को नाऊँमा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुन्छ। सहयोगी माननीय न्यायाधीश श्री रामकुमार प्रसाद शाहको अलग राय भएकोले सर्वोच्च अदालत नियमावली २०४९ को नियम ३ (१) (क) बमोजिम दायरीको लगत कट्टा गरी पूर्ण इजलासमा पेश गर्नु ।

न्यायाधीश

इजलाश अधिकृत :- बासुदेब पौडेल

कम्प्यूटर गर्ने :- कल्पना बर्तौला

ईति सम्वत २०६९ साल मंसीर १७ गते रोज १ शुभम् ------------------------